

TEGENGESTELDE BELANGEN IN MONUMENTENLAND

Door: Eefje M. van Bommel

Niet zelden wordt een karakteristiek pand door het bevoegd gezag als beschermd monument aangewezen om aantasting daarvan te voorkomen. Voor een eigenaar liggen vertraging van de bouwplannen en (aanzienlijke) aanvullende kosten op de loer. Hoe kijkt de rechter tegen deze tegengestelde belangen aan?

Voormalig Geertruiden Ziekenhuis Deventer

In Deventer verwierf een ontwikkelaar het voormalig Sint Geertruiden Ziekenhuis met het oog op zijn plannen om van deze locatie een aantrekkelijk woongebied te maken. Nog voordat de kersverse eigenaar tot uitvoering van zijn plannen kon overgaan, werd het geheel tot gemeentelijk monument aangewezen. De gemeente Deventer achtte een aanwijzing gerechtvaardigd vanwege de grote cultuurhistorische waarde van de bebouwing. Bij de rechter voert de eigenaar niet alleen aan dat zijn financiële belangen door de aanwijzing zijn geschaad, ook benadrukt de eigenaar dat de aanwijzing tot gevolg zal hebben dat de ontwikkeling van het complex onmogelijk wordt gemaakt. De eigenaar verwacht dat de bebouwing leeg zal blijven staan, in verloederde staat zal geraken en mogelijk ten prooi zal vallen aan vandalisme. Deze argumenten blijken tevergeefs. De Raad van State oordeelt dat de gevolgen voor de aanwijzing niet onevenredig zijn in verhouding tot de met de aanwijzing gediende belangen. Overwogen wordt dat de aanwijzing als beschermd monument niet inhoudt dat ingrijpende wijzigingen of zelfs – deels – sloop geen doorgang kunnen vinden. Eventuele sloop of herbestemming kan – aldus de Raad van State - aan de orde komen bij een belangenafweging in het kader van een nog aan te vragen omgevingsvergunning, waarbij ook het financiële belang van de eigenaar bij sloop of herbestemming kan worden betrokken.

**IN HOGER BEROEP TIKT DE
RAAD VAN STATE HET BEVOEGD
GEZAG OP DE VINGERS**

Kritischer is de Raad van State bij de aanwijzing van de Sint Peterskerk in Berlicum als gemeentelijk monument. Het kerkbestuur verzet zich tegen het aanwijzingsbesluit en betoogt dat de locatie moet worden gesloopt en herontwikkeld om te voorkomen dat de parochie op een faillissement afstevent. Volgens de parochie is de kerk – die inmiddels is gesloten - veel te groot en onpraktisch ingedeeld om zonder ingrijpende herontwikkeling te kunnen worden herbestemd. Bovendien zijn de onderhouds- en renovatiekosten niet meer op te brengen, aldus het kerkbestuur.

In hoger beroep tikt de Raad van State het bevoegd gezag op de vingers. Aangezien is gebleken dat het behoud van de kerk alleen haalbaar is bij een reële herbestemming van de kerk, had het op de weg van het bevoegd gezag gelegen om uitvoerbare alternatieve mogelijkheden voor de herbestemming van de kerk bij het besluit te betrekken. Het College heeft dit ten onrechte nagelaten, reden waarom het aanwijzingsbesluit wordt vernietigd.

In de eerste uitspraak speelt de monumentwaardigheid van het complex een doorslaggevende rol en wordt de discussie over sloop of behoud van het pand feitelijk doorgeschoven naar de vergunningenprocedure. In de tweede uitspraak wegen de belangen van de eigenaar zwaarder en acht de rechter een aanwijzing tot monument niet gerechtvaardigd omdat daarmee mogelijk een reële exploitatie op de tocht komt te staan. Niettemin illustreren beide uitspraken een steeds terugkerend spanningsveld: enerzijds bestaat de grote wens om monumentale panden ook voor de toekomst te blijven behouden, terwijl anderzijds een (ongewijzigde) instandhouding van een monument soms (aanzienlijke) beperkingen voor de exploitatie en het gebruik met zich kan brengen. Hoewel een aanwijzingsbesluit vaak is bedoeld om beschermingswaardige monumentale waarden te behouden, moet te allen tijden worden voorkomen dat een aanwijzing tot monument leidt tot verval en verpaupering, juist omdat de aanwijzing een herontwikkeling in de weg staat. Nauw overleg tussen eigenaar en bevoegd gezag, met wederzijds begrip voor elkaars belangen, lijkt daarvoor de aangewezen weg.

Sint Peterskerk Berlicum